

Молчанова Оксана,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін факультету

№ 1 Донецького державного університету

внутрішніх справ

oksanamolchanova@ukr.net

ORSID: <https://orcid.org/0000-0003-3054-1126>

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Постановка проблеми. Комунікативна компетентність педагога є однією з найважливіших характеристик професійних вмінь та ключовою для ефективності освітнього процесу. Його діяльність передбачає постійні контакти, співробітництво, взаємодію в різних умовах із учасниками освітнього процесу. Наявність зазначеної компетентності визначається не тільки ефективністю передавання інформації чи культурою мовлення, а й умінням керувати спілкуванням у різних навчальних ситуаціях, управляти емоційним станом (як своїм так і здобувачів освіти), регулювати емоційну напругу в процесі спілкування та вміння налагодити контакт з усіма учасниками комунікативної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій На важливість вміння працювати з різними здобувачами освіти, знаходячи до кожного індивідуальний підхід наголошував ще Г.Костюк. В сучасній школі провідна роль педагога для розвитку особистості відзначалась неодноразово. Наприклад, С.Кириленко підкреслювала роль педагога як вихователя, який виховує не тільки змістом предмету, який викладає, але й власним світоглядом, манерами поведінки, який має бути активним, толерантним, впевненим в собі і комунікабельним [1]. О.Максименко відзначала значущість комунікативної компетентності вчителя для ефективної взаємодії з дітьми, тоді як О.Кулик вважала її просто необхідною

для комунікативної діяльності [3; 4]. Тому, **метою статті** виступив теоретичний аналіз наукових підходів щодо визначення ролі комунікативної компетентності для розвитку особистості здобувача освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. О.Максимова, відзначивши необхідність ділових та міжособистісних контактів вчителя з дітьми, які будуються на ефективному спілкуванні та здібності доносити розуміння суті речей до здобувачів освіти, розглядала комунікаційну компетентність як необхідний інструмент гуманізації освіти. Вчена виділила дві сторони даного утворення: вербальну (лексична, синтаксична вправність, вміння правильно використовувати мову в різних видах спілкування) та невербальну (вміння ефективно використовувати невербальні форми спілкування, демонструвати та застосовувати паралінгвістичні прояви). Проаналізувавши наукові погляди на дану дефініцію як важливу здатність вчителя, дослідниця підкреслила наступні компоненти: здатність орієнтуватись в різних ситуаціях спілкування та вільно оперувати різними засобами спілкування (Ю.Ємельянов), здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з людьми (Ю.Жуков, Л.Петровська, П.Растянников); вміння орієнтуватись в різних ситуаціях взаємодії та будувати ефективно стосунки з різними людьми на основі розуміння себе та інших (Є.Кузьмін, В. Семенов). Таким чином, комунікативна компетентність окреслює сукупність знань, умінь та навичок, необхідних для ефективної взаємодії з оточуючими. Зазначена здатність забезпечує педагогу можливість сприймати й адекватно пояснювати поведінку здобувача освіти, помічати зміни в його поведінці та почуттях й правильно реагувати на них [4].

О.Кулик розглядала комунікативну компетентність особистості як об'єднання певних вмінь, необхідних для ефективної комунікативної діяльності. Найважливішими вона визнала комунікативні та інтерактивні напрями. Комунікативні вміння дають людині можливість ініціювати мовленнєвий контакт, ставити запитання та давати на них відповіді, лаконічно висловлювати думки, стимулювати співрозмовника до прояснення його позиції та здійснювати зворотній зв'язок, керувати різними експресивними сигналами (своїми та

співрозмовника) в процесі розмови, володіти різними моделями спілкування та використовувати їх. Інтерактивні вміння пов'язані з управлінням самим процесом спілкування (ролями, стратегіями, тактиками взаємодії та стилями).

Погоджуючись з думкою вченої про необхідність комунікативної компетентності для успішної взаємодії, можемо зазначити, що педагог, маючи розвинену здатність до ефективної комунікативної діяльності, буде швидко орієнтуватись в ситуації взаємодії та учнях, намагатиметься зрозуміти здобувачів освіти в межах навчальної ситуації, доброзичливо ставитись до учнів та усвідомлювати їх можливості; демонструвати впевненість в собі, адекватну включеність в ситуацію та володіння нею; отримувати задоволення від комунікації, зменшувати неприємні комунікативні моменти; встановлювати та підтримувати необхідні контакти, високий статус і популярність, проявляти здатність створювати сприятливий психологічний клімату процесі спілкування. [3].

О.Корніяка визнала комунікативну компетентність педагога психологічним інструментом реалізації себе в професії, якісного виконання фахових завдань, засобом психопрофілактики та подолання розбіжностей між ідеальними установками щодо педагогічної професії та реальною сутністю й діяльністю, умовою професійного саморозвитку. Маючи розвинену компетентність даного напрямку, педагог зможе уважно слухати співрозмовника, отримувати необхідну інформацію через правильно поставлені питання, створювати ефективні взаємодії з різними категоріями учасників освітнього процесу та підтримувати їх. І саме комунікативна компетентність, на її думку, сприяє набуттю соціальної ідентичності особистості [2].

Отже, можемо констатувати провідну роль комунікативної компетентності педагога, яка сприяє не тільки його професійному становленню та вмінню створювати й підтримувати необхідні контакти, а й створенню позитивного психологічного клімату, який актуалізує розвиток особистості учня та його соціальної ідентичності.

Література

1. Кириленко С. Учитель як носій цінностей виховання в сучасному закладі загальної середньої освіти / *Нова педагогічна думка*. 2020. № 2 (102). С.150-153
URL:<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1052205.pdf>

2. Корніяка О.М. Комунікативна компетентність сучасного фахівця – педагога і психолога / О.М. Корніяка // *Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”*: Науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2013. – Вип. 30. С. 544 – 551.

3. Кулик О. Д. Комунікативна компетентність: підходи до визначення та роль у формуванні мовно-мовленнєвої особистості. *Topical issues of education: Collective monograph*. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2018. P.148–162.

4. Максимова О.О. Комунікативна компетентність вчителя початкової школи / О.О.Максимова // *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал*. Дрогобич: Вид-во Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. - № 5 (136). С.59 – 63.